

una -k- postvocalica, fins si és explosiva, es palatalitzà en *ĵ*.³ Però en occità i català, una palatalització amb tal extensió és absolutament anòmala.

S'ha cercat, doncs, des de ben antic una explicació. És clar que Wartburg i M-Lübke es degueren sentir en un embaràs davant el problema, car hi passen, en llurs diccionaris, com per mal que no vol soroll, sense parlar-ne (*FEW* I, 114-5) o limitant-se (*REW*, 570) a remetre a la tesi de Zuric, que C. Hürlimann dedicà l'any 1903 a aquest problema, i que M-L. va comentar breument amb aprovació en *Litbl.* xxiv, 335-6. No podem pas assegurar que aquest acurat esforç vagi solucionar el problema, encara que reconeguem que en digué coses més serioses que d'altres que en parlaren.⁴

És cert que un sillabeig *ak/wa*, amb la *q* (*k*) de *AQUA* articulada implosivament, en lloc de confegir la síl·laba com a *a/kwa*, podia evidentment conduir a una vocalització de la *κ* (= *q*) en *ĵ*; com que, d'altra banda, una *w* en principi de mot o de síl·laba es converteix normalment en *gw* (reduïble a *g*), l'element *ak-*, en el mot que ens preocupa en el cas present, s'hauria convertit en *ai-*, i l'element *-wa* s'hauria canviat en *-gua*, donant el resultat *aigua*; el pas de *w* inicial de síl·laba a *g* (*y*) el tenim exemplificat en els perfets forts *HABUIT*, *HABUISTI* > *agwe*, *agwist(i)* i després *ag(>ac)*, *aguist*; *DEBUIST*, *DEBUISTI* > *dec*, *deguist*; *VOLUIT*, *VOLUISTI* > *volc*, *volguist*; *TENUIT*, *TENUISTI* > *tenc*, *tenguist*; i fins i tot *POTUIT* > *podgwe* > *poggwe* > *poc*, *POTUISTI* > *poguist*; l'única diferència seria que en *ag* i *aguist* la *w* ha deixat de pronunciar-se pertot — i en *AQUA* > *aigua* en part s'ha conservat la *w* fins avui (allà on no hi ha reducció fins a *aiga*)— perquè el cat. conserva la *y* en el grup *gua* però no en les seqüències *gwe*, *gwi*, sempre reduïdes als fonemes *ge*, *gi*, en tot el domini occità i tot el català (*guerra*, *guisa* > *gèra*, *gíza*). Recordo que a la universitat de Barcelona jo donava aquesta mateixa explicació, en els anys vint, si algú em demanava com m'explicava la forma catalana, sense conèixer la tesi de Hürlimann (ni podia llavors llegir l'alemany): és una explicació natural.

També és fàcil trobar-hi escrúpols: per què no es veuen evolucionacions semblants o iguals, per què no es veuen dissociacions paral·leles del grup *kw* en mots anàlegs.⁵ És ben lícit replicar que no hi ha mots ben iguals a *AQUA* en la llengua:⁶ que *EQ* no és el mateix que *AQ*, ni era gens difícil que en un verb, en posició pretònica, *AQ* evolucionés en forma diferent que en el substantiu i sota l'accent, i que per tant no es produís la dissociació sillàbica en el verb derivat *EXAQUARE*, d'on el cat. *eixaugar* (*eixaguar*) 'treure de l'aigua', 'exhaurir' i el cast. *enxaguar* (*enjuagar*). Puix que dubtem de la dissociació del grup *AQUA* > *AK/WA* no hauríem de fer el desentès si hom ens posava el dit sobre la llaga —diguem-ho així— donant-nos proves filològiques, que en llatí tal dissociació es produïa verament. En els versos llatins *ĀQUA* compta generalment com dues síl·labes breus, perquè la primera *A* era una vocal, en sí, breu. Però l'eminent llatí Lucien Havet

(que no s'ocupava de formes romàniques) donà proves que, en Lucreci i en el poeta Laevius del S. I a. C., es troba de vegades mesurat *AQUA* amb la primera síl·laba llarga «per posició», i per tant aquests poetes sovint sillabejaven *AQ/VA* i no pas *Ā/QUA* (*Revue de Philologie* xx, 73ss.), conclusió que obtingué aprovació, almenys la d'un bon jutge com Skutsch (*KJRPb.* iv, 91). Per altres vies i amb fins diferents Schürr deduí una conclusió semblant de l'*Appendix Probi* (iii, 112, 14-15).⁷ La idea que va existir el sillabeig *AQ/VA* és doncs una idea seriosa, i que per tant no podem deixar de sospesar en l'acceptació o repulsa de la tesi de Hürlimann, aprovada per M-L., ni podem ja descartar aquesta a la lleugera. D'altra banda, ni tenim encara proves prou segures que aqueix sillabeig arribà fins al romànic amfipirenaic dels temps visigòtics que està a la base del cat. i l'oc., ni tampoc és clar que el resultat a esperar de *AK/WA* fos normalment *aigua*. S'hi pot fer una objecció molt convincent: si *FACTU* ha donat cat. ant. *feit*, després *fet*, si *LAXAT* ha donat *lleixa*, si *PACTA* ha donat *peita*, i tenim encara *tret*, *guaret*, *llet*, etc., ¿no hauríem d'esperar que el resultat de *AK/WA* fos almenys **eigua* (i potser tot seguit **egua* i no pas *aigua*)?

Tan palpable és aquesta objecció que segurament molts la miraran com a decisiva i l'explicació de Hürlimann com a refutada, pensant que en el temps de Hürlimann, a l'any 1903, els romanistes centroeuropeus poc es basquejaven pel català (quan no l'ignoraven del tot) i solament feien cas de les llengües de França, i en occità el resultat *fait*, *laisa*, *paita* (*pacha*) d'aquells mots no podia alarmar-los. I, no obstant, també hem d'afegir que si en català tenim tan sovint el resultat de la mena *e(i)t* altrament tenim *flaira* *FLAGRAT*, *empaitar* *IMPACTARE*, *pairar-se* de *PARIARE*, *caire* de *QUADRUM*, *faixa* i *caixa* de *FASCIA* i *CAPSA*, etc. Per tant els fets fonètics són complexos i difícilment es pot arribar a resultats inequívocs i apodíctics per aquests sols camins. I, en conclusió, l'explicació de Hürlimann no es pot donar, ni com a refutada ni menys com a provada amb gens de certitud, i ni tan sols es veuen perspectives d'arribar per aquest costat gaire més enllà.

Una explicació diferent ja la va suggerir Ascoli en l'*AGI* I, 300. *AQUA*, després de passar per *agua*, hauria esdevingut *augua* per una anticipació parcial de la *y*, i fóra aquest el que després, per una dissimilació, s'hauria convertit en *aigua*; M-L., *l. c.*, s'ho mira com a «recht bedenklích», i jo no voldria pas assegurar que sigui injust en fer-hi reserves. D'altres s'han mostrat més receptius per a la idea (sembla decantar-s'hi MLWagner, *VKR* iv, 1931, 225) o fins l'han acceptada resoltament (Ronjat, *Gr. Ist. P. Prov. Mod.* II, 92; Crescini, *Manualetto Provenzale*, p. xvii). Realment *augua* no és cosa principalment deduïble d'interpretacions de formes alpines,⁸ sinó forma persistent fins avui i en molts parlars diversos. Levy (*Litbl.* xvi, 227) posava en dubte l'opinió de Crescini perquè ell no tenia notícia, amb aquesta forma, més que dels bearn. antiq. *augue*, *augoe*, registrats per Lespy-R. Del cos-